

2009 02 27

Miljödepartementet
Att: registrator
Stockholm

Nationell strategi och handlingsplan för främmande arter och genotyper

Remissyttrande rörande Naturvårdsverkets rapport 5910 Dnr M2008/2740/Na

Fritidsodlingens Riksorganisation FOR representerar svensk fritidsodling och har som medlemmar 16 olika föreningar med riksrekrytering och sammantaget ca 75 000 medlemmar.

Rapporten är en angelägen och starkt oroande översikt beträffande inkomna främmande arter. Fritidsodlarna möter många av dem som ovälkomna skadegörare och några som besvärliga eller oförargliga ogräs. Några skadegörare utgör i dag hot mot både den kommersiella odlingen och mot en stor del av landets 2,5 miljoner trädgårdar. Inte bara den yrkesmässiga odlingen med dess stora monokulturer riskerar förödande angrepp utan även fritidsodlarna, vilka kunskapsmässigt och tekniskt har svårare att motverka angrepp och inte vill eller får använda kraftfulla bekämpningsmedel. Aktuella exempel på nya allvarliga skadegörare är i första hand spanska skogssnigeln och den nya övervintrande formen av potatisbladmögel (ny genotyp).

Främmande arter är inget nytt fenomen, utan sådana har kommit successivt sedan istiden och har sedan kommit att ingå i vår fauna och flora. Nya skadegörare har successivt medfört allvarliga problem. Ett känt exempel från trädgårdsområdet är den amerikanska krusbärsmjöldaggen som för drygt 100 år sedan drabbade europeisk krusbärsodling och som man för sent insåg betydelsen av att effektivt bekämpa.

Den föreliggande rapporten är en värdefull kartläggning och översikt. Den klarlägger – tyvärr senkommet – tidigare anmärkningsvärda försummelser från samhällets sida när det gällt att överblicka och vidta åtgärder mot många allvarliga skadegörare. Nya skadegörare är som nämnt ingen ny företeelse, men det globala varuutbytet och resandet har de senaste årtiondena drastiskt ökat strömmen av nya potentiella allvarliga skadegörare utan att detta ordentligt uppmärksammas och åtgärder vidtagits med undantag för mot några skadegörare. För de sistnämnda har lagstiftning och handlingsberedskap funnits (exempel: coloradoskalbagge, päronpest och potatiskräfta).

FOR väljer att särskilt kommentera några från trädgårdssynpunkt viktiga nya arter.

Spanska skogssnigeln

Rapporten behandlar i bilagorna G1 – G8 åtta olika exempel på nya arter som belyser olika situationer och problem. En av dessa är spanska skogssnigeln, vars drygt 30-åriga historia i landet beskrivs och kommenteras. Redogörelsen torde i nuläget vara den sakligaste sammanfattningen som finns av situationen.

Artens glupskhet, förökningsförmåga och skadegörelse på både odlade och vilda växter beskrivs. Förutom i trädgårdarna förekommer den nu allt mer i naturen, på parkmark och i jordbrukets vallar. Den gynnas av fuktig mark och fuktigt väder liksom milda vintrar – vilket allt talar för ökade problem i framtiden.

Spridningen har underlättats av att inga åtgärdsplaner har funnits; ingen myndighet har utpekats eller ansett sig vara ansvarig att vidta åtgärder. Problemen har avfärdats med att de ”bara gällt fritidsodlarna”. Ingen myndighet har gjort något trots ihärdiga påstötningar. De många försök som genom åren gjorts i Riksdagen för att även den vägen initiera åtgärder nämns dock inte. – I bilagan konstateras däremot att ett samlat samarbete mellan myndigheter och näringar och en väl genomtänkt beredskapsplan i ett tidigt skede ... kanske hade kunnat hindra eller begränsa spridningen.

Särskilt för trädgårdarnas del nämns att plockning av sniglar bör ske dagligen och att öppna komposter inte längre bör förekomma. ”Om kompostering alls ska ske ... bör den ske i slutna kärl”! Vidare konstateras att spridningen nu är så omfattande i landet och i många europeiska länder att kontroll mot fortsatt spridning är meningslös utom beträffande införsel till nya områden. – Något egentligt åtgärdsprogram föreslås inte!

Vi nödgas därför från FORs sida konstatera att alla försök att engagera myndigheter liksom Riksdag och regering har varit förgäves. Forskare som sökt bidrag för bekämpningsinriktade åtgärder mot sniglar har fått avslag. Nu har vi kommit i situation att inte bara yrkes- och fritidsträdgårdsodling utan även jordbruket, parker och naturlig vegetation hotas av den nya snigelarten. Förslag om hur den situationen ska hanteras saknas i rapporten!

Mårdhunden

Mårdhunden är ett litet hunddjur från borte Asien som via pälsfarmning först nått Ryssland och sedan invandrat till Finland. Någon fast stam tycks aldrig ha funnits i Sverige förrän mårdhunden de sista åren från Finland kommit över Torne älv. Genom sin stora förökningsförmåga, glupskhet, breda födoval och svårigheterna att bekämpa den kan den bli en besvärlig skadegörare både i naturen och i olika slag av odling. Till det kommer att den till råvar, hundar och människor kan sprida rabies och en hälsofarlig bandmask.

Glädjande tycks forskare och Naturvårdsverket – tydligen påverkade av misslyckandet att i tid stoppa eller bromsa spanska skogssnigeln – nu tagit sig an uppgiften att inte tappa kontrollen över mårdhunden på svensk mark.

Kinesiska enar och päronrost

Bland skadegörare på päronträd finns en svamp som angriper i första hand bladen men även karten. Längre tillbaka tycks päronrosten inte ha varit något stort problem och den kunde bekämpas genom besprutning med svampmedel.

Angripna päronträd måste varje år infekteras med sporer som kommer från päronrostsvamp som övervintrar på vissa arter/sorter av trädgårdsenar (ej på svensk en!). Långt tillbaka tycks dessa enar inte ha varit vanliga eftersom päronrosten inte uppfattades som något stort

problem. Under senaste årtiondena har smittspridande enar genom import blivit allt vanligare och med viss fördröjning därmed även päronrosten. I dag är päronrosten på många ställen en så allvarlig skadegörare på päronträd att päronodling anses olönsam eller omöjlig. Det avgörande i detta fall är importen av vissa trädgårdsenar som päronrosten övervintrar på.

Med detta exempel vill vi dra uppmärksamhet till att till synes helt oförarglig import av nya arter/sorter kan gynna eller ge förutsättningar för en skadegörare som eventuellt redan finns i landet.

Behovet av snara åtgärder

Naturvårdsverkets rapport belyser förtjänstfullt problematiken kring nya arter och behovet av åtgärdsprogram i form av fortlöpande riskanalyser, lagstiftning, myndighetsinstruktioner, internationellt samarbete och inte minst ekonomiska resurser tillgängliga vid behov.

Det stora problemet är att detta i sin tur kräver fortsatt utredningsarbete, ny lagstiftning, utvecklande av internationellt samarbete etc. Utredningen framhåller och föreslår detta. Men till dess detta genomförts och olika sådana åtgärder är i funktion kommer ytterligare tid att gå med risk för att ännu flera nya arter får katastrofal spridning i landet.

Naturvårdsverkets rapport är tydlig beträffande de nuvarande och troliga framtida problemen med spanska skogssnigeln (se ovan). Det berör nära nog alla typer av odlad och naturlig vegetation i Syd- och Mellansverige där örtartade plantor förekommer. Inget systematiskt forsknings- eller utvecklingsarbete har bedrivits i landet utöver den i sig förtjänstfulla spridningsdokumentation som skett i Göteborg. Fortfarande saknas helt erfarenheter av hur snigeln kan motverkas som allmänt spridd art i naturen och i odlingar.

Med den allvarliga situation som föreligger måste FOR begära att omedelbara åtgärder inleds beträffande spanska skogssnigeln – i likhet med vad som redan skett i Norge. Regeringen måste med det snaraste ta ett liknande initiativ till en nationell handlingsplan med medverkan från forskare, finansiärer, berörda myndigheter och samt berörda grupper av odlare och markansvariga.

Vi beklagar att främmande gener allt för översiktligt behandlas i rapporten. Även fritidsodlarna berörs av detta när det exempelvis gäller nya raser av bin och nya oförutsedda resistensegenskaper, med den nya formen av övervintrande potatisbladmögelsporer som exempel på det sistnämnda.

Sammanfattning

Den nu föreliggande rapporten från Naturvårdsverket ger en bra bild av situationen och pekar förtjänstfullt på olika problem och behov av ytterligare utredning. Vi är dock starkt bekymrade över att brådskande och angelägna åtgärder riskerar att ytterligare fördröjas i väntan på ytterligare utredningsbehov.

Rapporten från Naturvårdsverket belyser tydligt konsekvenserna av flera årtiondens försummelser när det gäller åtgärder riktade mot den spanska skogssnigeln.

I den allvarliga situationen som nu föreligger anser FOR att omedelbara åtgärder måste vidtas beträffande spanska skogssnigeln – så har redan skett i Norge. Regeringen måste på samma sätt snaraste ta initiativ till en nationell handlingsplan med medverkan från forskare, finansiärer, berörda myndigheter och samt berörda grupper av odlare och markansvariga.

FOR understryker slutligen vikten av att ett europeiskt regelsystem och nätverk kommer till stånd som utan större tidsfördröjning möjliggör internationellt samarbetar och åtgärder rörande främmande arter och genotyper.

Fritidsodlingens riksorganisation

Göran Svanfeldt

ordförande